

SÜRGÜN YOLUNDA KAYBOLAN HAYATLAR: KIRIM TATARLARININ ACI DOLU YOLCULUĞU

Başak ETİ*

İkinci Dünya Savaşı sırasında Sovyet ordusu 1941'de Almanlar tarafından işgal edilen Kırım'a 1994 yılında geri dönmüş ve bu durum Kırım Tatarları için yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Sovyet hükûmeti, Almanya'nın Orta Asya'ya saldırması sırasında düşmanla iş birliği yaptıkları gerekçesiyle Kırım Tatarlarını sınır dışı etme kararı almıştır. Bu sürgün sırasında Kırmılı askerler Kızıl Ordu'da Almanya'ya karşı savaşmaya devam etmişlerdir. Bu şekilde birçok Kırım Tatarı bir gecede memleketlerinden uzaklaştırılmışlardır.

Rusya, Kırım'ı Tatarlardan temizlemek istemiştir. Yaklaşık 250 bin Tatar, Kırım'dan bir gecede evlerinden alınarak kargo trenleriyle tahliye edilmişlerdir. Bu sürgünde birçok insan açlık ve hastalık yüzünden ölmüştür. Tatar geleneklerini yok etmek için yerleşim yerlerinin isimleri değiştirilmiş ve kitaplar yakılmıştır. Tatarlar, Stalin'in ölüm yılı olan 1953'e kadar zor şartlar altında yaşamışlardır. 1956 yılına gelindiğinde Tatarlara anavatanlarına dönüş izni verilmemiştir. Aile birleşmesine izin verildiği için Tatarlar Özbekistan'da toplanmışlardır. Söz konusu kimselerin çoğu Orta Asya'ya göç etmişlerdir. Bazıları devletsiz kalmış; diğerleri Sovyet ülkelerinin vatandaşları olarak yaşamaya devam etmişlerdir. Kişisel ve ulusal haklarının reddedilmesiyle karşı karşıya kalan Tatarlar, Kırım'a geri dönme hakkını elde etmek için harekete geçmişlerdir. 1960'ların başlarında Tatar yerleşim bölgesinde kültürel ve siyasi komiteler kurulmuştur. Bu komiteler Tatarları 1944'ten sonra yaşadıkları adaletsizlikten haberdar etmişlerdir.

9 Eylül 1967 tarihinde alınan bir karar vasıtasıyla Kırım Tatarlarının durumu bir nebze de olsa iyileştirilmiştir. Karar, Kırım Tatarlarının sürgün edilmelerinin adaletsiz olduğunu beyan etmiştir. Bu dönemde Sovyet toplumu Tatar Ulusal Hareketi'nin mücadelesini desteklememiş ve Sovyet hükûmeti üzerindeki baskı kurmuştur. Sovyet kontrolü 1980'lerin sonlarında zayıflarken Kırım Tatarları evlerine dönmeye başlamışlardır. Hükûmetin geri dönen Tatarların yeniden uyumu için yardım istemesinden sonra 1996 yılında Kırım'da çalışmalar başlamıştır. Bu çalışma, devletsizliğin önlenmesi konusundaki en kapsamlı programdır. Geri dönenlere ücretsiz hukuki yardım sağlamak amacıyla yerel avukatlar ağı oluşturulması kararlaştırılmış ve bu minvalde sivil toplum örgütlerine fon desteği verilmiştir. Kırım'a geri dönenler arasında yer alan Izetov ailesi, Mayıs 1944'te Josef Stalin rejimi altında Nazi çizgisine katılmakla suçlanan 200 binden fazla Kırım Tatarından yalnızca biriydi. Söz konusu aile Ukrayna vatandaşlığına kavuşmuş olup ana vatanlarında ömür boyu yaşamak üzere geri döndüklerini dile getirmişlerdir.

Kırım Tatarlarının karşılaştıkları baskılara, zorluklara, adaletsizliklere ve insan hakları ihlallerine karşı verdikleri mücadele diğer uluslara da örnek teşkil etmiştir.

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Dördüncü Sınıf Öğrencisi